

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

органами державної влади і, незважаючи на надзвичайно складні умови, в яких діяла Директорія, в УНР не припинявся конституційний і звичайний законодавчий процес, спроби відродження парламентаризму, створення передпарламенту. Керівну роль було закріплено за Директорією, яку уособлював її голова. Тому форму правління можна охарактеризувати як президентсько-парламентську республіку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції. Київ:Т-во «Знання» України, 1993. С. 129.
2. Єрмолаєв В. Гетьманат і директорія: спроби відновлення вищих представницьких органів. *Право України*. 2017. № 3. С. 62–79.
3. Стахів М. Директорія Української Народної Республіки. Велика українська юридична енциклопедія у 20 т. Т. 1: Історія держави і права України. Редкол. В. Д. Гончаренко та ін. Харків. 2016. С. 271.
4. Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. Т. 2. Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький; За ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре. 1997. С. 85.
5. Рум'янцев В. Директорія УНР та пошуки стратегії державотворення. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 3 (54). С. 143–151.

БОРОТЬБА ЗА ВИБОРЧІ ПРАВА ЖІНОК В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Лобко Н. В.

*к. і. н., доцент, доцент кафедри КППІДП ННІ права
Сумського державного університету*

Історично так склалося, що політична діяльність вважалася прерогативою чоловіків. Жінці відводилася традиційна роль хатньої робітниці, матері, берегині роду, їхні майнові та громадянські права, в тому числі право обирати й бути обраними, були обмежені. Проте жінки не збиралися миритися з таким становищем і розпочали боротьбу за набуття громадянських прав та свобод на рівні з чоловіками.

Жіночі рухи в кожній країні, звичайно, мали свої особливості. Але загальним в програмах жіночих організацій було те, що вони бачили в наданні жінкам права обирати і бути обраними.

Не був винятком і український жіночий рух. Дослідниця феміністичного руху

Марта Богачевська вважає, що «український жіночий рух виник із таких самих причин, що й жіночі рухи взагалі, – не тому, що у жінок було примхливе бажання, а тому, що жінки хотіли стати членами свого суспільства» [1, с. 15].

Слід зазначити, що законодавство Російської імперії визнавало за жінками більше прав, ніж законодавства інших країн того часу. Але спільною була обмеженість у виборчому праві. Так, у Положенні про вибори в Державну Думу, прийнятому в серпні 1905 року в статті 6 записано: «У виборах не беруть участь: а) особи жіночої статі; б) особи молодше 25 років; ... д) бродячі іногородці; і е) іноземні піддані» [5, с. 2662]. Особливими виборчими правами користувалися жінки, які мали потрібний ценз з нерухомості, тобто мали потрібну кількість землі та грошей. Згідно зі статтею 9 їм дозволялося брати участь у виборах, але не інакше як через уповноважених ними осіб чоловічої статі; причому коло осіб, яким можуть бути надані такі повноваження, обмежувався за законом чоловіками або синами.

Одним із джерел інформації про правовий статус жінки та її боротьбу за виборчі права є документи про вибори до Державної Думи 1905 р., які зберігаються в Державному архіві Сумської області.

Так в архівних матеріалах, що містять інформацію про вибори до Державної Думи 1905 р. зустрічаються заяви жінок про бажання брати участь у виборах із зазначенням осіб, яким вони надали право користуватися своїм майновим цензом. Наприклад, в одному з виборчих списків по м. Конотопу в графі «Прізвище, ім'я, по батькові виборця» читаємо: «Дем'яненко Андрій Григорович (за дорученням дружини Марії Степанівни Дем'яненко)» або «Тарковський В'ячеслав Костянтинович (по володінню матері Олександри Андріївни Тарковської)». Але таких заяв було дуже мало, а це означає, що жінки були відсторонені від управління державою. Це було справою чоловіків.

У лютому 1905 року був організований Всеросійський союз рівноправності жінок (СРЖ), головною метою, якого була боротьба за політичне рівноправ'я жінок, і тому дослідники розглядають його як першу політичну організацію жінок [2; 3; 4].

На території України працювало 9 відділень цього союзу: Катеринославське, Київське, Харківське, Херсонське, Олександрівське (Катеринославської губернії), Одеське, два Полтавських, Борковський (Полтавської губернії). З травня по жовтень 1905 року «рівноправки» (так називали прихильниць рівноправності в Російській імперії на початку ХХ ст.) почали масово подавати колективні жіночі заяви, звернення до з'їздів земських діячів з вимогою рівноправності.

Було подано таку заяву і до Сумської повітової земської управи. Розгляд цієї заяви відбувся 27 листопада 1905 р. на черговому Сумському повітовому земському зібранні.

В доповіді під назвою «Про рівноправність жінок» повідомлялось, що «до управи надійшло кілька заяв від жіночих організацій і груп, в яких жінки закликають при складанні законоположень про права та повноваження виборних осіб, покликаних брати участь у державній, міській, земській діяльності, визначити права жінок на рівних підставах з чоловіками». Доповідач зазначив, що багатьма земствами та містами розглядалося вже не раз питання про надання жінкам однакових з чоловіками виборчих прав. В своїх заявах жінки обґрунтовували свою боротьбу за однакові виборчі права тим, що жінки «своєю роботою за останні десятки років на просвітницькому, лікарському, науковому, благодійному та всіляких практичних теренах доводили свою працездатність. Несучи в той же час нарівні з чоловіками тягар робіт, праці, податків, повинностей і ін. Ми маємо достатню підставу розраховувати на надання нам і однакових з ними прав» [б, арк. 8].

Інші земські діячі зазначали, що «в інтересах місцевого благоустрою було б дуже бажаним рівноправне завідування місцевими справами жінками нарівні і з чоловіками. Чи треба доводити, що особам жіночої статі по плечу господарська діяльність, яка складає основу всієї земської діяльності». Також висловлювали думки про те, що «діяльність на землі – історична роль жінки-поміщиці» та «пора дати жінці атестат зрілості в суспільному сенсі». Все вищенаведене повинно служити доказом того, що питання про надання жінкам права самостійної участі в земській та Київській міській діяльності цілком назріло і вся справа зводиться лише до санкціонування його законодавчою владою» [б, арк. 8 - 8зв.].

Головуючий Шевченко в ході обговорення цієї доповіді сказав, що «жіноче населення Росії перевищує чоловіче мало не на цілий мільйон, що жінки нарівні з чоловіками заробляють собі та своїм близьким хліб в найважчих умовах праці, що вони мають ті ж потреби, що вони несуть теж тяготи на користь держави, як і чоловіки, аж до пролиття крові на полях битв. Всі ці обставини є достатніми для того, щоб визнати в ім'я справедливості право жінок нарівні з чоловіками на участь в державному та громадському житті» [б, арк. 8зв.].

Після обговорення доповіді «Про рівноправність жінок» було вирішено приєднатися до наступної резолюції: «Цілою низкою громадських дій Росія дійшла до усвідомлення необхідності ліквідації старого ладу. Ми напередодні важливих корінних реформ. Росія повинна покласти в основу свого оновлення принцип загальної рівноправності. Покладаючи всі свої надії на торжество цього принципу, ми впевнені, що земства та міста підтримають ідею справедливості в питанні жіночої правоздатності. До сих пір жінка могла миритися з недоліками свого становища та знаходити пояснення

своєї безправності в безправності всіх. Але тепер напередодні переоцінки загальних прав, вона не повинна мовчати. Вона має право стояти поруч з усіма, вимагати визнання своєї рівноправності, тим більше, що саме життя вже довела її працездатність. Ми твердо сподіваємося, що настане час для нашої батьківщини, коли ініціатива та енергія всіх громадян отримають можливість застосування. Пора усунути ненормальність правового становища жінки, що обмежує її навіть в майнових правах. Несучи повинності та сплачуючи податки, вона не має права голосу в їх призначенні та розподілі й позбавлена можливості приносити ту користь батьківщині, на яку відчуває себе здатною. Тому, твердо віруючи в силу громадської думки російського народу, ми, ті що нижче підписалися, заявляємо про вимогу, надання жінкам активного та пасивного виборчого права в міському і земському самоврядуванні» [б, арк. 8зв.].

Але пропозиції, викладені в революції, так і залишилися на папері. Підписання цього документу не змінило становища жінок у суспільстві, вони як і раніше вважалися негідними управляти державою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богачевська М. Український жіночий рух з перспективи сторіччя // Віднова. До сторіччя українського жіночого руху (1884-1984). б/м, літо-осінь 1984. С.15–17.
2. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884-1939. К., 1995. 424 с.
3. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього: Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX – поч. XX ст.: Сторінки історії: Монографія. Одеса, 1998. 402 с.
4. Лукаш С. Ю. Проблеми жіночого політичного руху наприкінці XIX – на початку XX століття // Еволюція правового становища жінок: історія і сучасність / Упорядники О. М. Руднева, О. Р. Дашковська; наук. ред. А. П. Гетьман. Харків: Право, 2000. 196 с.
5. Полное собрание законов Российской империи (Собрание 3-е). Т. XXV. № 2662.
6. Державний архів Сумської області, ф. 2362, оп. 1, спр. 5, арк. 8 – 8зв.

LEGAL ASPECTS OF PROVIDING ECONOMIC PROTECTION THE UKRAINIAN STATE IN 1917-1990

Melnik V. I.

PhD in Law, lecturer of the Department of Administrative, commercial law and financial and economic security. Educational-Scientific Institute of Law of Sumy State University

The issue of ensuring the legal protection of the economy for the Ukrainian state was one